

munkáihoz kapcsolódóan. Az ásatás területére egy mély építésű alépitménnyel rendelkező ivókutat terveztek. Ugyanakkor a korábbi épületkutatásokból már ismeretes volt, hogy ezen a területen a 16. században egy nagyméretű, több lőrésel kialakított kőfal (védmű, a vizesárok ellenfalához kapcsolódó lőréses mellvédfal) húzódott. (Az ellenfalra vonatkozóan az írott források adatait Bariska István értelmezte és hívta fel a figyelmet egy az 1980-as években megjelent tanulmányában.)

Az ásatás területe a mindenkori város fő közlekedési csomópontjába esett. A városalapítás óta ezen az útvonalon lehetett megközelíteni – az Alsókapu-tornyos keresztül – a kőfallal védett belvárost. A torony előtt – a mai Városház utca területén – a 16. sz. és a 18. sz. első fele között egy pillérekre állított fahíd és különböző védművek helyezkedtek el. A fahidat 1733-ban, a városárok feltöltése után cserélték ki pillérekre állított téglaboltozatos hídra. Mindezeknek az objektumoknak a maradványai ma is megtalálhatóak a Városház utca alatt. A városnak ezen a szakaszán a már említett védművek (ellenfal, lőréses mellvédfal, barbakán stb.) falainak a felhasználásával lakóépületeket alakítottak ki a 18. században. Az épületek alaprajza a 19. századi kataszteri térképekről ismertek voltak számunkra.

A szelvényeket első ütemben É-D irányban tűztük ki, majd azokat a második ütemben K felé bővítettük.

A feltárás során megtaláltuk a fent említett lakóépületekhez tartozó falazatokat, többek között egy K-Ny irányultságú 310 cm széles pince oldalfalait is, mely egykor a mai Városház utca 5. sz. alatti pincével volt kapcsolatban (átjárója eltömedékelve a Városház utca 5-ben ma is látható). Magát az épületet 1875-ben bontották le a Városház utca 5. déli szárnyával együtt (az utóbbit 1878-ban újraépítették). Sajnálatos módon az 1533-ban emelt lőréses védmű (mellvédfal) DDK felé nyúló falazatait az újkori pincékkel, majd később a legújabb kori közművekkel teljesen szétroncsolták és elbontották. Csekély, 65 cm széles meszes habarcsba cáki kőből rakott falmaradványa azonban a Fő tér 1. sz. épület falának folytatásában még megmaradt. A fal-kapcsolat teljes feltárására nem volt lehetőség, mivel a területet az 1990-es évek közepén statikai okok miatt bebetonozták.

Az 1533-ban épített védműhöz csatlakozó K-Ny irányú, 4 m széles, (termés és cáki) kő valamint (10×10 cm-es gerendákból, a hozzájuk csatlakozó keskeny deszkákból összeállított) faszerkezetes út 4 m hosszú szakaszát azonban sikerült feltárni a mai felszíntől 120 cm-re. Az erőteljesen lekoptatott, azaz hosszú ideig használt utat még egyszer megújították fával kombinált apró köves, kavicsos terítéssel. Végző megszüntetése (vastag feltöltéssel) a 18. sz. első felében, az új tér és híd kialakításakor történt.

Az I. sz. szelvényben a jelenlegi aszfalt járósinttől, a védmű feltöltése alatt 193 cm mélyről kerültek elő az 1532-es ostromban elpusztult lakóépületek és az azokhoz tartozó kőpakolásos kemencék. Az egymás

alatt elhelyezkedő, többször megújított kemencék sora 262 cm mélységig a középkori városkapu előtti intenzív életre engednek következtetni. Az előkerült leletek jól reprezentálják a 15–16. századi városi életet és kultúrát, valamint pontosan kirajzolják a középkori városkapu előtti lakóépületek elhelyezkedését és topográfiáját, amelyről eddig kézzelfogható tudományos ismeretanyagunk nem volt. (Sajnos a terület behatároltsága miatt csak épülettöredékekről beszélhetünk). Leletanyagként nagy mennyiségű kerámia (köztük fedő, vízmerítő edény) került elő.

Ügyszintén rendkívül fontosnak tartjuk, hogy első ízben sikerült városalapítás-kori (13. sz. végi) leleteket feltárni ugyanezen a szakaszon, a kemencés kultúrrétegek alatt, az aszfalt járósinttől 308–365 cm közötti mélységben: egy nagyobb objektum és a hozzá tartozó külső oszlophely, valamint az akkori omladékos járósint. Mindezek bizonyítják, hogy Kőszeg külvárosa már a 13. sz. második felében lakott volt. A déli városrészből eddig csak a Zwinger környezetéből került a felszínre pár darab Árpád-kori szórvány kerámia.

Ugyanerre az időre tehető a város első erődítéséhez tartozó 7,2 m széles É-D irányú cölöpszerkezetes vizesárok, mely a nagyobb Árpád-kori objektumtól DK-i irányban található. A mai Fő tér 1–3. sz. épületek előtt valamint az újkori pincében kitűzött területen jelentkező árok betöltésének csekély leletanyagában egy agancsból készült szerszámmány és egy kőgolyó méltó az említésre.

Az árok agyagos feltöltésébe újabb erőteljes védmű vágódott. A habarcsos kötőanyagú alapozásig visszabontott terméskő falazat maradványa a kő- és faszerkezetes út alapozási feltöltése alatt került elő – a mai járósinttől kb. 2,6 m-re. Pontos kormeghatározását és rendeltetését még nem tudjuk, de látható módon sem a korai árokhoz, sem az ostrom után készült elővédműhöz nem tartozott, a kettő között helyezkedett el. Valószínűleg megérte az ostromot, legalábbis a látható terepjelenségekből – a hozzá kapcsolódó járósintből valamint a fölötte elterített omladékból – erre tudunk következtetni.

Rendkívüli jelentőséggel bír, hogy a város területén egy késő vaskori (LT D 2-3) Kr. e. 1. századból származó kelta ásott kutat tártunk fel, melyből nagy mennyiségű kerámia (fazék- és hombártöredékek) és egy kézi őrlőkő darabjai kerültek elő. A város területén eddig még sehol nem volt bizonyítható a folyamatos, megtelepedett őskori élet jele.

A feltárás területén (kb. 160 m²) a mai járósinttől a 4,5 m mélyen lévő agyagos altalajig a Kr. e. 1. századtól a Kr. u. 19. századig minden kultúrréteget és objektumot feltártunk.

B. BENKHARD LILLA – ILON GÁBOR

193. Kőszeg, Kossuth Lajos utca 11–13.

(Vas megye) Kk, Kú

2004. március 27-én helyszíni szemlét tartottam a belváros és a Fő tér felújításával kapcsolatos csatorná-

zási munkálatoknál. Megállapítottam, hogy a rönkutat munkagép erősen megrongálta, megbolygatta. Az utat a közműárókban csak rövid szakaszon lehetett megfigyelni mintegy 140 cm mélységben. Feltételezhetően ennek az útnak egy másik ÉNy-i szakaszát sikerült megfigyelni 1977-ben ezen utca 7. számú háza előtt. Ezáltal a rögzített útszakasz több mint 50 m hosszan követhető.

ILON GÁBOR

194. Kővágóttös határa

(Baranya megye) Ó, Ró

2006. december 15-én terepbejárást végeztünk a BMMI Culture 2000 pályázatának keretében.

Horváth-malom DK: Nagy területen elszórtan kevés római kori kerámiát találtunk, a lelőhely É-i részén egy kb. 2 m átmérőjű foltban nagyobb mennyiségű őskori kerámia került elő.

Kenderes: A dombhát Ny-i, patak felőli lejtőjén egy hosszan elnyúló keskeny sávban mutatkoztak objektumok foltjai a légi fotón. Ezeket a sötét, szenes foltokat a terepbejáráás során is beazonosíthattuk. Nagy mennyiségű kő és habarcs alapján szétszántott épület nyomaira bukkantunk. Nagy mennyiségű római kori kerámiát, vassalakat és égett csontokat gyűjtöttünk a területen.

Munkatársak: Csordás Bálint, Gáti Csilla, Szabó Tibor, Vajda Olga.

BERTÓK GÁBOR

195. Kulcs, Göböl-járás

(Fejér megye) Á

2006. május 22-én az Intercisa Múzeum lakossági bejelentést kapott, hogy a múlt év során gázvezeték ásása közben állatcsontokat és kerámiatöredékeket találtak az Ózike utcai, 3041 hrsz. ingatlanon. A helyszíni szemle során megállapítottuk, hogy a lelőhely a Göböl-járás nevű határrészben található, területén elszórtan hétvégi üdülők találhatóak. Az Árpád-kori cserepek az említett út tengelyétől Ny-ra mintegy 30–40 m-re kerültek elő. A lelőhely pontos kiterjedése nem állapítható meg, csak a domborzati viszonyok alapján lehet rá következtetni. A település légvonalban mintegy 600 m-re található a Rácalmás-Göböl-járás néven ismert Árpád-kori temetőtől, így valószínűsíthető, hogy utóbbi a faluhoz tartozott.

KESZI TAMÁS

196. Kunbaja, Középbirtok

(Bács-Kiskun megye) I

2006. december 7-én helyszíni szemlét végeztünk a Kunbajai MgtSz telephelyétől DNy-ra 700–800 m-re, ahol a Középbirtok-dűlőben augusztusban szántás során gyermekvázat forgattak ki. A felszín igen változatos a területen, több homokdombvonulat fut É–D irányban. Ezek egyikén, a domb tetején van a temető. A helyszíni szemle során nem találtunk az azóta elboronált földön sem embercsontot,

sem egyéb leletet, a bejelentő elmondása alapján mégis egy temetőt regisztrálhatunk, mely úgy tűnik, alig bolygatott. Kerámiaanyagot, fémeletet, középkori templomra utaló kő- és téglatörmelék nem találtunk, a temető korának meghatározása jelenleg nem lehetséges.

ROSTA SZABOLCS

197. Lesencetomaj, Piroskereszt

(Veszprém megye) Ró, A

A 2006. évi ásatások során sikerült összebontani az 1988., 1995., 1996. évi szelvényeket a 2005. évi ásatási területtel. E nagyobb, összefüggő felülettől Ny-ra elkezdtek a temető Ny-i szélének kutatását, amelyet egy 40 m-es szakaszon sikerült behatárolnunk. Ettől É-ra a temető kiszélesedett, ahol kutatásaink szerint még további kilenc sírsor várható. Elkezdtek a temető É-i szélének kutatását is, ahol előkerült az első D–É-i tájolású római kori sír. A feltárások során 441 újabb sír látott napvilágot. Az idei ásatáson korábban ismeretlen temetkezési szokásokat figyelhettünk meg. A feltárt terület egy részén az átlagosnál mélyebb sírok kerültek elő, amelyekben nagyobb, fagerendákból szerkesztett, sarkaikon és közepén átlagban 17 cm hosszú, vastag szegekkel megerősített, ládaszerű koporsók kerültek elő. Sem aljuk, sem tetejük nem volt. (Hasonló megfigyelést tett Lipp Vilmos is a feltárásai során.) Ezekben a sírokban, az általánostól eltérő módon, általában gazdag mellékletű férfiak nyugodtak veretes övekkel. A szokásostól eltérően az öveket leggyakrabban nem a medencecsontokon, hanem a jobb lábszárcsont mellé helyezve találtuk meg, az övre erősített fatokban őrzött két késsel együtt. Fegyvermelléklet még ezekben a sírokban sem volt. Ugyancsak e temetőrész jellegzetessége a 15 esetben napvilágra került, vaspántos, három esetben bronzlemezzel is díszített vödörmelléklet, amely leggyakrabban nők és gyermekek sírjában volt. A női sírok leletanyagukban nem térnek el a szokásos Keszthely-kultúrák női sírok jellegzetességeitől: kosaras és más típusú fülbevalók, gyöngyök, tük, karperec, ritkábban kések, csatok. Két esetben szélesebb, préselt díszítésű, íves bronzpántok kerültek elő, belsejükben textilnyomokkal. Felmerült, hogy talán fejdíszek vagy fátöltésű lestorító pántok lehettek. Ritka leletek, temetőnkben most kerültek elő első ízben, díszesen faragott csontgolyók gyermeksírokból, valamint hét esetben tarsoly csontzárjai, öntött bronzkorongok, díszek. Szintén ritka lelet a gyűrű, amelyből idén hét darab látott napvilágot. A nyakláncba fűzött csüngők, díszek közül érdemes külön is megemlíteni azt a 3 db kígyócsontot, amely egy kislány sírjából került elő.

S. PERÉMI ÁGOTA

198. Levelek határa

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Ó, Sza

2006. október 4-én helyszíni szemlét végeztünk az Apagy és Levelek között tervezett szélessávú informatikai